

Pellervon Kainuun seminaari 4.2.2014

Martti Asunta

Päätöspuheenvuoro

Arvoisat Kainuun maakuntaseminaarin osallistujat

Päivä on ollut omistettu suomalaisen osuustoiminnan isälle Hannes Gebhardille. Hänen toimilleen osuustoiminnan alkuun saattamiseksi Suomessa, hänen ajatuksilleen ja teoilleen. Olemme saaneet uutta näkökulmaa siihen, miten hän on ajatellut osuuskuntien toiminnasta ja periaatteista. Voin tunnustaa, että oma – ehkä turhan pintapuolinen – käsitykseni on ollut tässä suhteessa yksiulotteinen. Kuva Hannes Gebhardista on mielessäni ollut kovin ihanteellinen ja hänen varsin suoraviivainen ja käytännönläheinen liiketaloudellinen ajattelunsa on jäänyt tämän ennakkokäsityksen varjoon.

Olisiko Gebhard koskaan uskonut, kuinka suureksi liikkeeksi osuustoiminta on Suomessa tuleva ja mikä merkitys osuuskunnilla on leveällä rintamalla koko maamme elinkeinoelämässä? Vastaavatko ne muodot, mitä osuustoiminta Suomessa on saanut sitä käsitystä, mikä hänellä oli osuustoiminnan periaatteista? Tätä on varmasti, tavalla tai toisella, moni meistä osuuskuntien hallinnossa toimineista joutunut omakohtaisestikin miettimään.

Osuuskunnista on tullut niin suuria ja mahtavia talouselämän toimijoita, että monin suin on epäilty ja todistettu osuuskuntien etäänntyneen ja vieraantuneen osuustoiminnan periaatteista. Viimeisin näistä puheenvuoroista oli mm. kansanedustaja Timo Kauniston blogikirjoitus, jonka mukaan S-ryhmä ei enää hänen silmissään ole aitoa osuustoimintaa.

Vastaavia mielipiteitä on nähty tämän tästä monen vaikuttajan kynästä lehtien mielipidepalstoilla ja haastatteluista. Muun muassa professori Jaakko Aspara näki osuuskuntien kasvaneen liian suuriksi voidakseen aidosti toteuttaa osuustoiminnan periaatteita. Niiden siis täytyisi pienentyä tai niiden tilalle pitäisi perustaa uusia pieniä osuuskuntia tätä periaatetta toteuttamaan.

On aivan paikallaan, että osuuskuntia kritisoidaan ja niiden toimintatapoja kyseenalaistetaan. Monin kohdin joudumme miettimään, miten aito suhde jäseneen

voidaan suurissakin osuuskunnissa säilyttää. Miten pystytään toteuttamaan osuuskunnan perustarkoitusta jäsentä kohtaan, kun toiminta laajenee uusiin mittoihin? Osuuskunnan koko ei ole itsetarkoitus – sen pitää olla väline perustarkoituksen toteuttamiseksi ja tulevaisuuden toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi.

Mutta meneekö äärikriittisissä arvioinneissa lapsi pesuveiden mukana? Olisiko sellainen kehitys ollut mahdollinen, jossa pienet paikalliset, ihmisläheiset osuuskunnat olisivat voineet paremmin tyydyttää jäsentensä tarkoituseriä kuin suureksi kasvaneet jättiosuuskunnat? Vai onko se idealistista haaveilua, paluuta Impivaaraan?

Konkreettisesti ajatellen: olisiko ollut mahdollista turvata kauppapalvelut tai pankkipalvelut läpi laajan ja harvaan asutun isänmaamme, jos S-ryhmä tai osuuspankit eivät olisi yhdistäneet voimiaan suuremmiksi yksiköiksi? Onko keskinäisissä vakuutusyhtiöissä kehitys suuremmiksi toimijoiksi ollut haitallista jäsenen kannalta? Olisiko Metsäliiton palattava juurilleen puunvälittäjäksi ja pienimuotoiseksi paikallissahuriksi, jota se voisi tehokkaammin ajaa jäsenten etuja?

Tätäkö olisi aito gebhardilainen osuustoiminnan malli? Lähellä jäsentä tapahtuvaa pienimuotoista toimintaa, jossa jokaisen toiveet ja halut voitaisiin ottaa yksilöllisemmin huomioon. En usko, että Hannes Gebhard olisi näin ajatellut, jos hän olisi saanut elää tätä päivää.

Osuuskuntien vahvuus ja elinvoimaisuus on nimenomaan ollut siinä, että ne ovat osanneet mukautua ajan vaatimuksiin. Ilman rakennekehitystä kohti suurempia ja tehokkaampia yksiköitä eivät osuustoimintayritykset olisi saavuttaneet tätä asemaansa Suomen talouselämässä.

S-ryhmän toimipaikkoja voidaan arvostella tylsän samankaltaisiksi niin ulkoasultaan kuin valikoimaltaan. Totuus kuitenkin on, että näin toimien on voitu säilyttää hämmästyttävän hyvät kauppapalvelut myös pienissä taajamissa kautta Suomen. Sama koskee myös pankki- ja vakuutuspalveluita.

Metsäliitto on vaikeista vuosista selvittyään pystynyt säilyttämään puunostomahdollisuudet lähes koko Suomessa ja täyttänyt tarkoituksensa jäsentensä metsätalouden kannattavuuden turvaamiseksi. Samoin kuin lihatalot ja osuusmeijerit omilla toimialoillaan.

Osuuskuntaliikkeen isänmaallisena missiona ja kohtalona on pysyä, kasvaa ja kehittyä Suomessa. Osuuskuntien yksi tärkeä piirre on se, että niitä on vaikea, käytännössä mahdotonta vallata. Osuuskunta on erityisen hyvä yritys malli sellaisilla toimialueilla, jotka ovat kansallisesti tai paikallisesti tärkeää pitää omissa käsissä.

Vaikka osuuskunnat ovatkin turvassa vihamielisiltä valtauksilta, nurin ne voidaan kyllä saada. Ulkoiset tekijät voivat tulla ylipääsemättömän vaikeiksi, mutta useimmiten perussyynä ovat omat toimet osuuskuntien johdossa tai hallinnossa. Harkitsemattomat investoinnit tai yritysostot voivat kaataa yrityksen, mutta samaan voi johtaa myös se, että jäädään paikoilleen eikä tartuta käsillä oleviin kasvumahdollisuuksiin.

Metsäliiton tuoreessa historiikissa ”Paperin painajainen – Metsäliitto, metsät ja miljardit Suomen kohtaloissa 1984-2014 – on laskujeni mukaan kuusi kertaa, kun osuuskunta on historiansa aikana ollut vaarassa sortua. Voi hyvinkin olla niin, että Metsäliitolle varattu kiintiö ihmepelastuksissa on todennäköisesti jo täynnä ja hallinnon tehtävänä on pitää huolta siitä, ettei osuuskuntaa enää seitsemättä kertaa kannata ajaa kuilun partaalle. Ohjenuora sopii noudatettavaksi myös muissa osuuskunnissa, joilla lähes kaikilla on ollut omat vaikeat aikansa olemassaolonsa aikana.

Tärkeää on, että osaamme valita oikeat ihmiset oikeille paikoille johtoon ja hallintoon. Osuuskuntayritysten pitää olla liiketaloudellisesti hyvässä kunnossa ja vakavaraisia, jotta ne voivat täyttää tarkoituksensa, kestää vaikeita aikoja ja toteuttaa yhteiskuntavastuutaan hyvällä tavalla. Uskon, että Hannes Gebhard allekirjoittaisi täysin nämä ajatukset.

Kiitokset kaikille tämän seminaarin toteutumiseen vaikuttaneille tahoille. Erityisesti kiitos Seppo Rytivaaralle ja Erkki Vähämaalle, jotka ovat merkittäväällä tavalla vaalineet Hannes Gebhardin perintöä Kainuussa ja olleet mukana tätä seminaaria järjestämässä. Kiitokset kaikille seminaarin esiintyjille sekä Kainuun yhteistoimintakerholle ja Pellervo-Seuran välle seminaarin onnistuneesta toetutuksesta.